

тому, як текст вказує на персонаж і на автора. У зв'язку з цим він піднімає дві теми: простору, у якому пишучий суб'єкт постійно зникає, та потребу писання і смерті.

Автобіографічна література створена на кількох елементах: досвіду, історії, довіри до індивідуалізму, до одиниці, спробі зібрання життя у просторі і часі. У так специфічному, особливому жанрі, як автобіографічний, елементи інтимної біографії завше присутні. Всі вище вказані елементи, аспекти та поділи, як: способи інтерпретації автобіографії, як запису, автобіографічний трикутник, зовнішні та інтимні щоденники, листи, комунікативні ситуації, функції автора та його присутність у тексті приводять до одного висновку, що авторитет таких жанрів є дуже високий та явно конкурує із фікційною літературою.

УДК 336

WARTOŚĆ DODANA JAKO INSTRUMENT RYNKOWY POLITYKI LEŚNEJ W OCHRONIE ŚRODOWISKA NATURALNEGO

L. Andruszko

Politechnika Świętokrzyska w Kielcach

Streszczenie. Polityka Leśna jest składową Polityki Ochrony Środowiska Naturalnego. Nowoczesnym podejściem wykorzystywanym w dziedzinie racjonalnego wykorzystania zasobów leśnych na podstawie zasad Zrównoważonego Rozwoju jest koncepcja Sustainable Forest Management (Zrównoważone Zarządzanie Lasem). Dana koncepcja obejmuje sześć kryteriów i trzydzieści pięć wskaźników podstawowych na podstawie których można scharakteryzować stan posiadanych zasobów leśnych, ocenić ich oraz wykorzystać w monitoringu leśnym. Wśród wskaźników środowiskowych, biologicznych i prawnych zaproponowane w tym systemie i wskaźniki ekonomiczno – społeczne.

W artykule omówione zagadnienie możliwości wykorzystywania wartości dodanej jako ekonomicznego instrumentu dla pomiaru generowania korzyści ekonomicznych przez właścicieli posiadających zasoby leśne lub wykorzystujących w swojej działalności gospodarczej surowce leśne czy półfabrykaty. Poziom otrzymanej wartości dodanej może służyć jako podstawowa i niezbędna informacja w procesach podejmowania decyzji gospodarczych. W szczególności ogromne znaczenie ma pozyskanie takiej informacji przy pojawiających się problemach wykorzystania zasobów leśnych dla celów produkcyjnych, ekologicznych czy społecznych oraz przy opracowaniu strategii gospodarczych.

Wprowadzenie, podstawowe definicje zrównoważonego rozwoju. Jak wynika z definicji “ekorozwoju” sformułowanej w 1975 r. w dokumentach UNEP rozwój ludzkości powinien mieć podstawę poszanowania środowiska, a nie bezwzględne jego wykorzystanie. Pojęcie to oznacza taki przebieg rozwoju gospodarczego, który nie naruszał by prawa przyrody i ekonomii. Miarą rozwoju nie może być wyłącznie wzrost dochodu narodowego przypadającego na głowę mieszkańca, musi być brana pod uwagę jakość i realizowane w jego toku zadania społeczne. Współcześnie idea ta rozwinęła się w koncepcje rozwoju zrównoważonego. Korzystanie z zasobów przyrody według definicji zrównoważonego rozwoju, powinno być racjonalne rozumiane jako takie, które daje możliwe **największe efekty przy jak najniższych nakładach**, przy czym ocena racjonalności powinna być oparta na **wskaźnikach obiektywnych** (Jendroński 2001)

Globalna polityka leśna ma na celu zachowanie spójności między działaniami podejmowanymi w ramach stałego zrównoważonego rozwoju gospodarki leśnej a społecznym i gospodarczym rozwojem państwa.

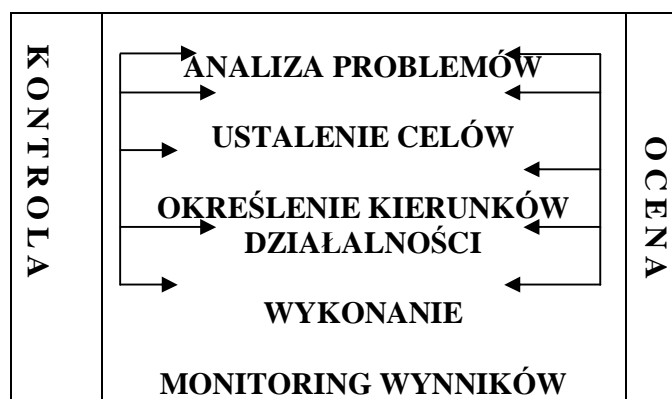
Rola i instrumenty polityki leśnej w realizacji złożonych zadań społeczno-gospodarczych.

Polityka leśna (forest policy) jest jedną z składowych **polityki ochrony środowiska naturalnego (environmental policy)**, która ma na celu zachowanie harmonii pomiędzy sektorem gospodarki leśnej i innymi sektorami gospodarki włącznie z rolnictwem, energią, transportem, ochroną środowiska, polityką przestrzenną i programami w rozwoju regionów kraju. W nawiązaniu do głównych dokumentów i uzgodnień międzynarodowych zachowuje swoją aktualność i progresywny charakter. Jest najbardziej kompleksowym, ciągle aktualnym i obowiązującym dokumentem, jednak w dużym stopniu nie zrealizowanym.

Trudność realizacji złożonego celu strategicznego spowodowana jest realizacją mnóstwem zadań w gospodarce leśnej i innych sektorach gospodarki na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym oraz ze względu na wielofunkcyjny charakter lasów. Rzeczywisty stan gospodarki leśnej nie jest tak optymistyczny, jednak spostrzegają się pozytywne zmiany w sferze prawno – administracyjnej. Powstały główne akty prawne, dokumenty normujące gospodarkę leśną. Wydano ponad 30 rozporządzeń i decyzji odnoszących się do zrównoważonej gospodarki leśnej. Nowa polityka leśna, która formuje się w na podstawie ważniejszych dokumentów międzynarodowych wymaga udoskonalenia i dostosowania takich dokumentów jak: “Instrukcja zarządzania lasu”, “Zasad hodowli lasu”, “Instrukcja ochrony lasu”, oraz “Zasad użytkowania lasu”.

W dokumentach międzynarodowych zwraca się szczególną uwagę na istotny element zrównoważonej gospodarki leśnej – trwale zatrudnienie najwyższej klasy fachowców na stanowiskach menedżerskich, tworzenie nowej specjalności ekologia menedżerska. W sektorze leśnym powinna się realizować koncepcja stabilności zatrudnienia, spójności koncepcji, pewności realizacji podjętych decyzji i konsekwencji.

Proces polityki leśnej (rys. 1) obejmuje etapy: analiza problemów, ustalenie celów, określenie kierunków działalności, następnym etapem jest wykonanie i końcowy monitoring wyników. Pierwsze trzy etapy procesu polityki takie jak: analiza problemów, ustalenie celów, określenie kierunków działalności jest znane w ogóle jak formowanie¹ polityki leśnej. To są stare zasady polityki, które aktualne i w czas dzisiejszy. Przez cały czas trwania procesu polityki leśnej koniecznym jest kontrola etapów procesu oraz ich ocena.

Rys. 1. Etapy proces polityki leśnej

W formowaniu polityki leśnej odgrywa również ważne znaczenie sektor “nieleśny”. Do którego zaliczają: społeczeństwo z wszystkimi jego segmentami, interesy środowiska, rolnictwa, przedsiębiorstw przemysłowych, instytucji i administracji, które pośrednio lub bezpośrednio wywierają wpływ na gospodarkę leśną lub same podawane wpływom z jej strony.

Na efektywny proces formowania i wykonania zadań określonych przez politykę leśną ma wpływ opracowanie i wykonanie odpowiednich narzędzi polityki (rys. 2).

Zbiór narzędzi jest maksymalnie wystarczający, obejmuje ekonomiczne, środowiskowe, kulturowe i instytucjonalne sfery aktywności ludzkiej, które mają wpływ na zrównoważony rozwój, jednak w miarę rozwoju systemów społeczno- gospodarczych wymaga uzupełnienia. Zadania polityki leśnej w Polsce realizują się poprzez wykorzystania takich narzędzi-mix jak: stosowanie się

do obowiązkowych konwencji prawnych, określenie praw własności na ziemi (państwowa, prywatna), normy prawne, wykorzystania narzędzi ekonomiczno-finansowych takich jak dotacje do procesów produkcji, inwestycji ze strony budżetu państwa.

Usługi administracyjne	Prawne	<ul style="list-style-type: none"> • Obowiązujące konwencje prawne • Prawa własności <ul style="list-style-type: none"> · przepisy prawne · standardy i licencji · przepisy prawne · planowanie 	Mandatowe
	Struktura społeczna: handel i zarządzanie lasem		
	Finansowo-ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none"> · Kompensacje · Dotacje do procesów produkcji · Dotacje dla innowacji · Infrastruktura społeczna · Kompromisy, opinia sprzeczna 	Dobrowolne
	Rynek	<ul style="list-style-type: none"> · ceny, komisje marketingowe, taryfy, cła · zarządzanie ugodami i konwencjami · międzynarodowe ugody · przetargi 	
Marketing	<ul style="list-style-type: none"> · marketing produktów i usług ekologicznych · międzynarodowy handel długami · międzynarodowy handel produktami · certyfikacja 	Uzupelniające	
Ochrona, rekreacja, sprzedaż, zarządzanie lasem			
Przekonywanie	<ul style="list-style-type: none"> · nieobowiązujące konwencje międzynarodowe · informacja · doradztwo · kompromisy 		

Rys. 2. Wykorzystanie instrumentów-mix polityki leśnej na poziomie lokalnym, krajowym, międzynarodowym

Źródło: Merlo M., Paveri M.: Formation and implementation on forest policies: a focus on the policy tools mix. XI WORLD FORESTRY CONGRES 13-22 October 1997 Antalya

Polityka leśna Polski formuje swoje zadania na podstawie:

- dokumentów międzynarodowych (Zasady Leśne przyjęte w Rio de Janeiro (1992), Agenda 21 (1992), IPF/IFF proces (1995 – 1999), Sztrasburska Rezolucja S1-6, Helsinka Rezolucja NO1 i NO2 dopracowane i przyjęte na III Konferencji Ministrów w Lizbonie (1998) oraz Deklaracja z Johannesburgu (2002)),
- dokumentów opracowanych na IV sesji IPF: (1) Kryteria i wskaźniki zrównoważonego zarządzania lasem, (2) Strategia ochrony bioróżnorodności leśnej, (3) Programy badawcze uwzględniające zrównoważony rozwój lasów w promocji kompleksów leśnych, (4) Narodowe Programy Zalesieniowe, (5) Wprowadzenie nowych ekologicznych elementów (grunty, bioróżnorodność) do biologicznego monitoringu leśnego,

- ważniejszych dokumentów ekonomiczno- technicznych (“Instrukcja zarządzania lasu”, “Zasad hodowli lasu”, “Instrukcja ochrony lasu”, oraz “Zasad użytkowania lasu”),
- ustaw prawnych: (Ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach, Ustawie z dnia 8 czerwca 2001 r. o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia, znowelizowanej w 2003 r. Ustawa z dnia 3 lutego 1995 roku o ochronie gruntów rolnych, leśnych, Ustawa z dnia 16 października 1991 roku o ochronie przyrody)

Realizując wspólną **politykę leśną Unia Europejska stawia wymogi** dotyczące efektywnego wykorzystania zasobów leśnych

Strategia leśnictwa Unii Europejskiej realizując postanowienia UNCED, opiera się na założeniu, że “gospodarka leśna uczestniczy w zachowaniu, ochronie równowagi ekologicznej przestrzeni rolniczej terenów wiejskich” oraz że “przemysł użytkujący drewno jako surowiec lub produkt kreuje stałą efektywność społeczną z jednoczesnym respektem dla walorów środowiska”.

Powstaje pytanie: “Jak sprawdzić, że według definicji zrównoważonego rozwoju (Jendroński, 2001) oraz wymogów określonych przez wspólną politykę leśną UE realizuje się cel ochrony środowiska naturalnego z jednoczesnym efektywnym wykorzystaniem zasobów leśnych na podstawie wskaźników obiektywnych?”

Unia Europejska w swych podstawowych dokumentach kładzie nacisk na :

- Produkcyjne funkcje lasów oraz promocje drewna jako produktu ekologicznego;
- Podjęcie przez gospodarkę leśną zadań z zakresu kształtowania krajobrazu;
- Wdrożenia zasad oraz kryteriów i wskaźników trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej
- Ochronie biologicznego bogactwa lasu, tzn. stosowania metod zagospodarowania gleby, gatunków roślin i zwierząt oraz wody;
- Ciągłość zatrudnienia na stanowiskach odpowiedzialnych za gospodarowanie lasów

Krótką charakterystyką metody SFM. Metoda powstała jako wynik współpracy międzynarodowej. Została zatwierdzona na trzeciej Konferencji Ministerialnego Procesu Ochrony Lasów w Europie, która miała miejsce w Lizbonie w 1998 roku. Wykorzystywana jest do monitorowania, oceny i sporządzenia sprawozdań dotyczących zrównoważonego zarządzania lasem i obejmuje ekonomiczne, ekologiczne i społeczno-kulturowe aspekty rozwoju systemów gospodarczych.

Kryteria i wskaźniki metody:

I. Podtrzymywanie odpowiedniego poziomu stanu zapasów leśnych w celu kształtowania klimatu globalnego, stabilizacja składu atmosfery i jej oczyszczania

- 1.1. Powierzchnia zalesiona i zadrzewiona
- 1.2. Przyrost biomasy w drzewostanach
- 1.3. Struktura wiekowa drzewostanu
- 1.4. Zapas dwutlenku węgla

II. Ochrona ekosystemów leśnych

- 2.1. Zanieczyszczenie powietrza w lasach
- 2.1. Warunki gleby
- 2.3. Defoliacja
- 2.4. Szkody leśne

III. Zachowanie odnawialnego i trwałego użytkowania drewna oraz nieдрzewnych użytków pozyskiwanych z lasu

- 3.1. Przyrost i zrywka
- 3.2. Wartość i ilość drzewnej produkcji
- 3.3. Wartość i ilość nieдрzewnej produkcji
- 3.4. Wartość usług leśnych
- 3.5. Lasy objęte planami zagospodarowania

IV. Ochrona i wzbogacenie biologicznej różnorodności oraz złożoności krajoobrazu ekosystemów leśnych

- 4.1. Skład gatunkowy powierzchni zalesionej
- 4.2. Odnowienia drzewostanów

- 4.3. Plantacyjne typów lasów
- 4.4. Powierzchnie zalesione z dominującym gatunkiem drzew
- 4.5. Objętości martwych drzewostanów
- 4.6. Leśne zasoby genetyczne
- 4.7. Powierzchnie lasów zagospodarowania przestrzennego
- 4.8. Liczba leśnych gatunków drzew zanesionych do IUCN Red List
- 4.9. Lasy podlegające ochronie

V. Wsparcie ochronnych funkcji lasów (gleby i stabilizacja warunków wodnych)

- 5.1. Lasy ochronne – gleby, wody i inne funkcje ekosystemu
- 5.2. Lasy ochronne – infrastruktura i zasoby przyrody

VI. Wsparcie innych społecznych i ekonomicznych funkcji lasów

- 6.1. Liczba właścicieli gospodarstw leśnych, klasyfikacja według kategorii i rozmiarów zajmowanych obszarów
- 6.2. Udział produkcji leśnej, przerobu drewna i produkcji papieru w PKB
- 6.3. Dochody przedsiębiorstw leśnych
- 6.4. Ogólne wydatki leśne
- 6.5. Klasyfikacja personelu sektora leśnego
- 6.6. Bezpieczeństwo i zdrowie
- 6.7. Konsumpcja produktów drewnopochodnych
- 6.8. Handel produkcji (eksport i import produkcji drewnopochodnych)
- 6.9. Udział odnawialnych źródeł energii jakim jest las w ogólnej konsumpcji energii
- 6.10. Dostępność do rekreacji

4. Miejsce wartości dodanej w złożonym systemie Sustainable Forest Management. Skutki realizacji polityki leśnej państwa pokazują efekty jak w gospodarce leśnej tak i w sektorze leśnym oraz życiu społeczno-gospodarczym kraju. Realizacja zadań ekologicznych, na przykład Natura 2000, według wymóg realizacji celów ekologicznych i środowiskowych wymaga dodatkowych nakładów. Według programu Natura 2000 wyłonię zostaną z działalności gospodarczej tereny i będą podlegać ochronie przyrody. Postanowienie i realizacja takiego zadania wymaga udoskonalenia też wykorzystania instrumentów ekonomicznych przyczyniających się do pomiaru generowanych dochodów jak w gospodarce leśnej tak i na rynku wykorzystującym produkty leśne jako podstawowy materiał i surowce do swej produkcji. Dla przedstawienia informacji w systemie SFM według szóstego kryterium można skorzystać z ekonomicznej kategorii wartość dodana. Szeroko wykorzystywana jest dla pomiaru wartości dodanej poszczególnych rodzajów produkcji sektora leśnego państwach wysoko rozwiniętych, zwłaszcza w Kanadzie i w Finlandii. Na podstawie literatury polskiej i zagranicznej, przeprowadzono analizę pojęć wartości dodanej, mierników wartości dodanej, aktualności badanej problematyki w sektorze leśnym.

Pojęcie sektora leśnego. W literaturze polskich autorów do sektora leśnego zaliczane są leśnictwo i przedsiębiorstwa przemysłu drzewnego. Natomiast w anglojęzycznej literaturze do sektora leśnego zaliczane są jednostki gospodarcze, przedsiębiorstwa, firmy w działalności operacyjnej których wykorzystywany są zasoby leśne, surowiec drzewny, półprodukty, produkty runa leśnego oraz produkcja roślinna leśna wyhodowana przy wykorzystaniu biotechnologii (genetycznie zmodyfikowanych roślin leśnych).

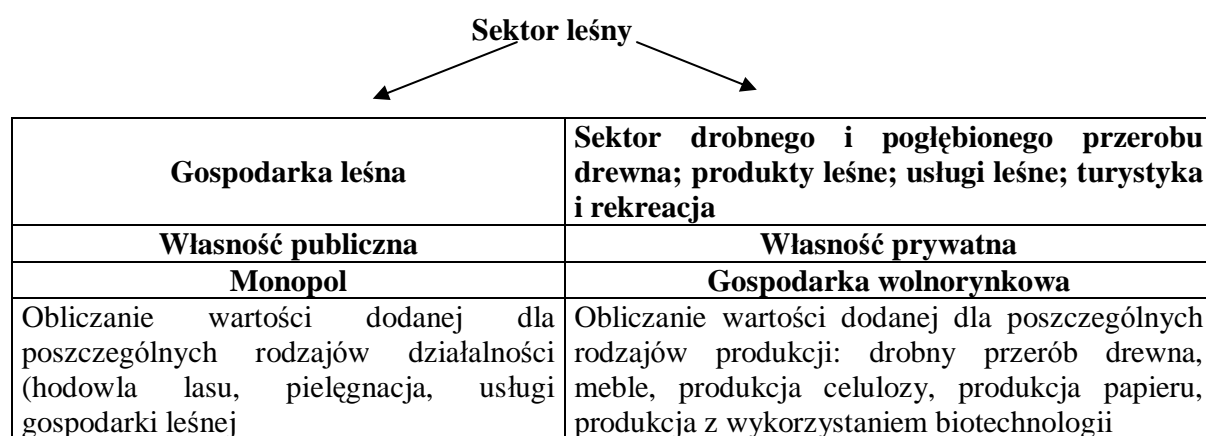
Najczęściej spotykane zagadnienia w dziedzinie racjonalnego wykorzystania zasobów leśnych w sektorze leśnym według V. Beltona i J. Stewata to:

- nowe zatrudnieni w regionie;
- opłacalność inwestycji w sektorze leśnym;
- koszty społeczne inwestycji;
- PKB brutto regionu;
- rentowność przemysłu drzewnego i gospodarki leśnej;
- oszacowanie i ocena obszarów chronionych przez ekologów;
- regulowanie powodzi w rzekach (możliwości oszacowania kategorii skal przez ekologów)

Potrzeba pomiaru dochodów występuje w nowoczesnych zagadnieniach zarządzania zasobami leśnymi. Ograniczoność tych zasobów oraz pogorszenie warunków klimatycznych

warunkuje bardziej racjonalne ich wykorzystanie, a razem z tym udoskonalenie istniejących metod i narzędzi pomiaru efektów i efektywności.

Ukazanie faktycznych i potencjalnych dochodów generowanych przez właścicieli jak prywatnych tak i państwowych w sektorze leśnym można obliczać przy pomocy **wartości dodanej**.

Rys. 2. Struktura sektora leśnego według kryterium własność

Źródło: opracowanie własne

Najogólniej **koncepcja wartości dodanej** opiera się na założeniu, że sprzedaż osiągnięta przez przedsiębiorstwo jest rezultatem zakupu surowców, materiałów i usług, pracy wykonanej w celu ich przekształcenia w produkt finalny oraz zaangażowania kapitału (własnego i obcego). Jeśli chce się obliczyć, ile wartości dodano do wartości pochodzącej z zewnątrz, należy od wartości sprzedaży odjąć koszty zewnętrzne potwierdzone dokumentami.

Wartość dodana w przedsiębiorstwie jest oceną wartości produkcji wynikającej z działalności danej firmy. Jest ona równa (gdy cała produkcja przedsiębiorstwa jest sprzedana) obrotom, pomniejszonym o pośrednie zużycie produkcyjne (surowce, energia i inne produkty kupione przez firmę i ucieleśnione w dobrach sprzedanych w czasie procesu produkcji).

Wartość wytworzonych przez przedsiębiorstwo bogactw, która jest utożsamiana z wartością dodaną, dzielona jest między pracowników najemnych, właścicieli kapitału i państwo. Pierwsi otrzymują płace, drudzy zysk, a państwo pobiera podatek.

Wartość dodana można obliczyć według wzorów (Sierpińska 2005):

$$\text{WARTOŚĆ DODANA} = \text{PRZYCHODY NETTO ZE SPRZEDAŻY} - \text{KOSZTY MATERIALNE} = \text{KOSZTY NIEMATERIALNE} + \text{ZYSK}$$

[1]

Struktura tworzenia wartości dodanej przy wykorzystaniu do jej liczenia formuły szerszej wygląda następująco:

$$\text{WARTOŚĆ DODANA} = \text{AMORTYZACJA} + \text{KOSZTY NIEMATERIALNE (KOSZTY OSOBOWE, NARZUTY NA WYNAGRODZENIA, IN. KOSZTY PRACY, CZYNSZE, OPŁATY, ODSETKI ITP.)} + \text{ZYSK}$$

[2]

Na podstawie wzorów [1] i [2] można obliczyć wartość dodaną w skali mikro- dla pojedynczego przedsiębiorstwa. Natomiast w skali makroekonomicznej trudności w obliczaniu wartości dodanej występują na styku leśnictwo a przemysł drzewny począwszy od surowca do produktu finalnego (Zając 2009, http://www.ibles.pl/Aktualnosci/Wykład_Timothy)

Na podstawie literatury polskiej dokonany został wybór wskaźników gospodarowania zasobami z wykorzystaniem miernika wartości dodanej. Są nimi wydajność pracy, produktywność pracy oraz produktywność środków trwałych, wzory [3, 4, 5].

$$\text{WYDAJNOŚĆ PRACY} = \text{WARTOŚĆ DODANA} / \text{PRZECIĘTNA LICZBA ZATRUDNIONYCH W PRZELICZENIU NA PEŁNE ETATY}$$

[3]

$$\text{PRODUKTYWNOŚĆ PRACY (PP)} = \text{WARTOŚĆ DODANA} / \text{KOSZTY PRACY}$$

[4]

$$\text{PRODUKTYWNOŚĆ ŚRODKÓW TRWAŁYCH} = \text{WARTOŚĆ DODANA} / \text{PRZECIĘTNY STAN ŚRODKÓW TRWAŁYCH BRUTTO}$$

[5.]

Przeprowadzone badania wykazały potrzebę budowy modelu **łańcucha wartości dodanej** dla poszczególnych powiązań formalnych i nieformalnych przedsiębiorstw sektora leśnego oraz poszczególnych rodzajów produkcji sektora leśnego. Dane zagadnienie będzie kolejnym etapem badań naukowym w kierunku efektywności wykorzystania zasobów leśnych w skali mikro i makroekonomicznej.

Największe praktyczne znaczenie analizy wyników otrzymanych w łańcuchu wartości dodanej jest ujawnienie efektywności wykorzystania zasobów leśnych oraz ujawnienia miejsca przedsiębiorstwa w rankingu firm konkurencyjnych według wydatków.

Badania naukowe nie zawężają się wyłącznie do pomiaru wartości dodanej w przedsiębiorstwach czy grupy przedsiębiorstw, badaniu powinny podlegać również takie czynniki jak cena surowca drzewnego, technologie wykorzystywane w procesach produkcyjnych, zapotrzebowania konsumentów, ograniczenia o charakterze fizycznym, formy organizacyjne przedsiębiorstw takie jak integracja pozioma i pionowa.

Zakończenie. W rozwiniętych państwach Europy i świata (Finlandia, Kanada) produkty i usługi gospodarki leśnej i przerobu drewna stanowią duży udział w PKB (ponad 10 %). W postsocjalistycznych państwach UE (Czechy, Słowacja, Polska) ten wskaźnik mieści się w granicach od 0.3 do 3.8 %. (Finnish Forest Association, www.forestacademy.fi). Znaczenie racjonalnego wykorzystania zasobów leśnych dla społeczeństwa zdeterminowane jest zanieczyszczeniem środowiska naturalnego i wykorzystania zasobów leśnych jako odnawialnych źródeł energii. Nie ma na dzisiaj jednoznacznej odpowiedzi na pytania jak efektywnie gospodarować zasobami leśnymi w każdym odrębnym państwie. Obliczanie samej efektywności jest w nowoczesnym życiu gospodarowania zasobami leśnymi za mało, trzeba tworzyć **sieć współpracy, kreować wiedzę i dialog**" Heikki Juslin, The Challenge, Finnish Forest Association.

Instytucjonaliści amerykańscy proponują przekonać ekonomistów aby swoje teorie opierali nie na analogiach czerpanych z mechaniki, ale na analogiach branych z **biologii i nauki prawa** (Blaug 2000). Francuscy ekonomiści w złożonych problemach gospodarczych proponują wykorzystywać podejście holistyczne (całościowe), przypominając uczenie Karola Marksa. Ujęcie **holistyczne** (K. Marks,...) polega na tym, że społeczeństwo nie jest w nim sumą swoich części, a globalne charakterystyki społeczeństwa wywierają znaczący wpływ na zachowanie jednostek. Inną zasadniczą różnicą między holizmem a **indywidualizmem metodologicznym** jest to, że w ujęciu holistycznym **klasy społeczne mogą służyć do wyjaśnienia życia gospodarczego**, natomiast zgodnie z logiką indywidualizmu metodologicznego, jedynie jednostki podejmują decyzje i posiadają dobra (przedsiębiorstwa, państwo), będąc aktorami życia społecznego (Bremond 2005)

Ogólne wnioski. Wartość dodana jest dobrowolnym instrumentem rynkowym polityki leśnej. Wskaźniki wartości dodanej według poszczególnych rodzajów produkcji w sektorze leśnym mogą służyć ważną informacją w złożonym systemie zarządzania środowiskiem. Miejsce wartości dodanej w systemu Sustainable Forest Management może informować o poziomie dochodów otrzymanych przez jednostki gospodarcze oraz podmioty gospodarcze w sektorze leśnym według poszczególnych

rodzajów produkcji. Wskaźniki względne obliczane na podstawie wartości dodanej mogą służyć miarą efektywności wykorzystania zasobów gospodarczych.

Literatura

1. *Program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007 – 2013 (PROW 2007 – 2013) // Materiał informacyjno-promocyjny.* – Warszawa: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2007.
2. *Felchner K. Ustawa o ochronie prawnej odmian roślin, Komentarz, praktyczne rekomendacje, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2009.*
3. *Dudycz T. [red.], Uwarunkowania i prawidłowości gospodarcze wywierające wpływ na efektywność funkcjonowania przedsiębiorstw.* – Wrocław: Politechnika Wrocławska, Wydawnictwo Indygo Zahir Media, 2008.
4. *Sierpińska M. Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych.* – Warszawa: Wydawnictwa Naukowe PWN, 2005.
5. *Bremond J. i in., Kompendium wiedzy ekonomii.* – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005.
6. *Żylicz T. Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych.* – Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2004
7. *Jendroński J. Centrum Prawa Ekologicznego. Ustawa Prawo Ochrony Środowiska, Wrocław 2001.*
8. *Schanz H, Forstliche Nachhaltigkeit. Sozialwissenschaftliche Analyse der Begriffsinhalte und Funktionen. Schriften aus dem Institut für Forstökonomie der Universität Freiburg, Bd.4. Freiburg 1996.*
9. *Sathre R., Gustavsson L. Process-based analysis of added value in forest product industries, Forest Policy and Economics 11, 2009*
10. *Belton V., Stewart J. Multiple criteria decision analysis an integrated approach, Kluwer Academic Publisher 2001.*
11. *Merlo M., Paveri M.: Formation and implementation on forest policies: a focus on the policy tools mix. XI WORLD FORESTRY CONGRES 13–22 October 1997 Antalia.*
12. *Bojar E., Olesiński, The emergence and development of clusters in Poland, Difin, Warsaw, 2007.*
13. *Michał du Vall, Prawo patentowe.* – Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer Business, 2008.
14. *Szablewski A. Value Based Management.* – Warszawa: Deloitte, 2008.
15. *Paivinen K., European Forest Sector Assessing in Sustainability, EFI News Number 2, Volume 14, November 2006.*